

SODBA SODIŠČA (tretji senat)

z dne 10. marca 2011*

V zadevi C-379/09,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ga je vložilo Arbeidshof te Brussel (Belgija) z odločbo z dne 15. septembra 2009, ki je prispela na Sodišče 25. septembra 2009, v postopku

Maurits Casteels

proti

British Airways plc,

SODIŠČE (tretji senat),

v sestavi K. Lenaerts, predsednik senata, E. Juhász, G. Arestis (poročevalec), J. Malenovský in T. von Danwitz, sodniki,

* Jezik postopka: nizozemščina.

generalna pravobranilka: J. Kokott,
sodna tajnica: M. Ferreira, glavna administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 6. oktobra 2010,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za M. Casteelsa M. Van Asch, odvetnik,
- za British Airways plc C. Willems, S. Fiorelli in M. Caproni, odvetniki,
- za nemško vlado J. Möller in C. Blaschke, zastopnika,
- za Helensko republiko E.-M. Mamouna, M. Michelogiannaki in S. Spyropoulos, zastopniki,
- za vlado Združenega kraljestva H. Walker, zastopnica,
- za Evropsko komisijo V. Kreuschitz in M. van Beek, zastopnika,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 11. novembra 2010

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago členov 45 PDEU in 48 PDEU.
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med M. Casteelsom, belgijskim državljanom, in podružnico – s sedežem v Bruslju (Belgija) – British Airways plc (v nadaljevanju: BA), družbe po britanskem pravu, glede pravic zainteresirane osebe iz dodatnega pokojninskega zavarovanja.

Pravni okvir

- 3 Člen 1, prvi stavek, zakona o izboljšanju skupinskega dodatnega pokojninskega zavarovanja (Gesetz zur Verbesserung des betrieblichen Altersversorgung) z dne 19. decembra 1974 (BGBl. I, 1974, str. 3610, v nadaljevanju: BetrAVG) določa:

„Delavec, ki so mu bile zajamčene dajatve za starostno, invalidsko ali družinsko pokojnino na podlagi njegovega delovnega razmerja (dodatno pokojninsko zavarovanje), obdrži svojo pravico, če njegovo delovno razmerje preneha pred nastopom zavarovalnega primera, če je delavec v tem trenutku star najmanj 35 let in

- če je jamstvo dajatev zanj obstajalo najmanj 10 let ali
- če je v podjetju začel delati pred 12 leti ali več in je jamstvo dajatev zanj obstajalo najmanj tri leta.“

⁴ Člen 17(3) BetrAVG določa:

„V kolektivnih pogodbah so dopustna odstopanja od členov od 2 do 5, 16, 27 in 28. Med delodajalci in delavci, ki niso vezani na kolektivne pogodbe, odstopajoče določbe veljajo, če med njimi obstaja dogovor o uporabi zadevne ureditve kolektivne pogodbe. Sicer pa niso dopustna odstopanja od določb tega zakona, ki niso ugodna za delavca.“

⁵ Člen 7 kolektivne pogodbe o pokojninskem zavarovanju št. 3 (Versorgungs-Tarifvertrag Nr. 3, v nadaljevanju: kolektivna pogodba), sklenjene med podružnico družbe BA v Düsseldorfu (Nemčija) in Gewerkschaft Öffentliche Dienste, Transport und Verkehr (sindikat javnih služb, prevoznništva in prometa), v različici, kot je veljala 1. januarja 1988, je določal:

„1. Delavci, ki so se pri družbi BA zaposlili po 31. decembru 1977, dobijo ob prenehanju pogodbe o zaposlitvi pred dopolnitvijo zakonsko določenega obdobja za pridobitev pravic povrnjene svoje prispevke brez obresti.

2. Za delavce, ki so se pri družbi BA zaposlili pred 1. januarjem 1978, velja:

(a) Delavci, ki so pridobili pravice, lahko ob prenehanju pogodbe o zaposlitvi pred doseženjem starostne meje zahtevajo izplačilo vrednosti pravice iz pokojninskega zavarovanja, zagotovljene s svojimi prispevki.

(b) Delavci, ki pred potekom petih let zaposlitve na svojo željo zapustijo službo pri družbi BA, imajo le pravico do dajatev, zagotovljenih s svojimi prispevki.

Delavci, ki po poteku petih let zaposlitve, vendar pred dopolnitvijo zakonsko določenega obdobja za pridobitev pravic, na svojo željo ali iz katerega koli drugega razloga zapustijo službo [pri družbi BA], imajo tudi pravico do dajatev iz pokojninskega zavarovanja, ki so do tega trenutka zagotovljene s prispevki družbe BA. [...]

[...]“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 6 M. Casteels je bil od 1. julija 1974 neprekinjeno zaposlen pri družbi BA. V svojem poklicnem življenju je bil vedno zaposlen pri družbi BA v več državah članicah, in sicer v Kraljevini Belgiji, Zvezni republiki Nemčiji in Francoski republiki. Z družbo BA je bil neprekinjeno povezan na podlagi splošne pogodbe o zaposlitvi, ki je bila večkrat spremenjena glede na sedež podružnice, v kateri je bil zaposlen.

- 7 Tako je M. Casteels delal v Belgiji do 14. novembra 1988, nato od 15. novembra 1988 do 1. oktobra 1991 na sedežu družbe BA v Düsseldorfu. Od 1. oktobra 1991 do 1. aprila 1996 je bil pri družbi BA zaposlen v Franciji, nato pa ponovno v Belgiji.
- 8 V pogodbi o zaposlitvi M. Casteelsa z dne 10. marca 1988 je bilo določeno, da se bo M. Casteels vključil v dodatni pokojninski sistem družbe BA, ki je veljal v kraju njegove zaposlitve.
- 9 Ob premestitvi M. Casteelsa iz Bruslja v Düsseldorf sta se zadevni stranki dogovorili, da bo imel M. Casteels glede svojih delovnih pogojev enak položaj kot nemški delavci, ki so se pri družbi BA zaposlili 1. julija 1974. Vendar pa je bila od tega določena izjema v zvezi z vključitvijo M. Casteelsa v sistem pokojninskega zavarovanja družbe BA v Nemčiji, sklenjenega s skladom za skupinsko zavarovanje Lebensversicherungen AG. Ta vključitev je začela učinkovati šele, ko je M. Casteels začel opravljati delo v podružnici družbe BA v Düsseldorfu.
- 10 Družba BA v postopku v glavni stvari izpodbija pravico M. Casteelsa do dajatev iz dodatnega pokojninskega zavarovanja za čas njegove zaposlitve v Nemčiji, ker naj bi M. Casteels leta 1991 prostovoljno zapustil službo pri tej podružnici v Düsseldorfu, ne da bi bilo izpolnjeno minimalno obdobje, ki je v smislu člena 7 kolektivne pogodbe potrebno za pridobitev dokončnih pravic iz dodatnega pokojninskega zavarovanja v okviru sistema, ki velja za navedeno podružnico.
- 11 Po mnenju Arbeidshof te Brussel je lahko M. Casteels v skladu z nemško ureditvijo, ki je veljala v zadevnem obdobju, uveljavljal le povračilo prispevkov, ki jih je vplačal sam, in ne povračila prispevkov, ki jih je vplačal njegov delodajalec. Tako naj bi bil položaj M. Casteelsa glede njegovih pravic do dajatev iz dodatnega pokojninskega

zavarovanja manj ugoden, ker je bil za istega delodajalca zaposlen v različnih državah članicah, kot če bi zanj vedno delal v Belgiji.

- ¹² Predložitveno sodišče se je odločilo, da preden odloči o zahtevku M. Casteelsa, prekine postopek in Sodišču v predhodno odločanje predloži ti vprašanji:

- „1. Ali se lahko posameznik v sporu pred nacionalnimi sodišči proti svojemu delodajalcu iz zasebnega sektorja sklicuje na člen 42 ES, čeprav Svet [Evropske unije] ni bil dejaven?
2. Ali člen 39 ES, pred začetkom veljavnosti Direktive [Sveta] 98/49/ES [z dne 29. junija 1998 o zaščiti pravic iz dodatnega pokojninskega zavarovanja zaposlenih in samozaposlenih oseb, ki se gibljejo v Skupnosti (UL L 209, str. 46)], in člen 42 ES, posamično ali v povezavi, nasprotujeta temu:

da se za delavca, ki je zaposlen pri isti pravni osebi kot delodajalcu, ni bil napoten in je zaporedoma zaposlen v različnih podružnicah tega delodajalca v različnih državah članicah, pri čemer je vsakič vključen v sisteme dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki veljajo za te podružnice,

- pri določitvi obdobja za pridobitev dokončne pravice do dajatev iz dodatnega pokojninskega zavarovanja (na podlagi prispevkov delodajalca in delavca) v določeni državi članici ne upoštevata niti doba zaposlitve pri istem deloda-

jalcu v drugi državi članici niti njegova vključitev v tamkajšnji sistem dodatnega pokojninskega zavarovanja, in

- da se premestitev delavca z njegovo privolitvijo v podružnico istega delodajalca v drugi državi članici enači s prostovoljno zapustitvijo podružnice, kar je primer, ki ga urejajo predpisi o pokojnini, s čimer so pravice iz dodatnega pokojninskega zavarovanja omejene na prispevke delavca,

če je neugodna posledica tega položaja ta, da delavec izgubi pravice do dajatev iz dodatnega pokojninskega zavarovanja za zaposlitev v tej državi članici, do česar ne bi prišlo, če bi samo v eni državi članici delal za svojega delodajalca in bi ostal vključen v njen sistem dodatnega pokojninskega zavarovanja?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

- ¹³ Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali ima člen 48 PDEU neposreden učinek v tem smislu, da se lahko pred nacionalnimi sodišči nanj sklicuje posameznik proti delodajalcu iz zasebnega sektorja.

- 14 V zvezi s tem je treba navesti, da namen člena 48 PDEU ni v določitvi neposredno veljavnega pravnega pravila. Navedeni člen je pravna podlaga, ki Evropskemu parlamentu in Svetu omogoča, da po rednem zakonodajnem postopku sprejmeta takšne ukrepe na področju socialne varnosti, kakršni so potrebni za zagotovitev prostega gibanja delavcev.
- 15 Tako ta določba zahteva ukrepanje zakonodajalca Unije in so zato njeni učinki odvisni od sprejetja akta navedenih institucij Unije. Zato kot taka ne more posameznikom dajati pravic, na katere bi se bilo možno sklicevati pred nacionalnimi sodišči.
- 16 Zato je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da člen 48 PDEU nima neposrednega učinka v tem smislu, da bi se lahko nanj pred nacionalnimi sodišči skliceval posameznik proti delodajalcu iz zasebnega sektorja.

Drugo vprašanje

- 17 Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je člen 45 PDEU treba razlagati tako, da nasprotuje temu, da se pri določitvi obdobja za pridobitev dokončnih pravic do dajatev iz dodatnega pokojninskega zavarovanja v neki državi članici ne upoštevajo leta zaposlitve, ki jih je delavec dopolnil na podlagi iste splošne pogodbe o zaposlitvi v podružnicah istega delodajalca v različnih državah članicah.

- 18 Predložitveno sodišče sprašuje tudi, ali je premestitev delavca z njegovo privolitvijo v podružnico istega delodajalca v drugi državi članici treba šteti za prostovoljno zapustitev službe s strani tega delavca v smislu predpisov, s katerimi je urejen zadevni sistem dodatnega pokojninskega zavarovanja.
- 19 Najprej je treba poudariti, da člen 45 PDEU ne zajema le ravnanj javnih organov, ampak tudi pravila drugačne narave, ki kolektivno urejajo delovna razmerja (glej sodbo z dne 16. marca 2010 v zadevi *Olympique Lyonnais*, C-325/08, ZOdl., str. I-2177, točka 30 in navedena sodna praksa).
- 20 Iz tega izhaja, da se člen 45 PDEU uporablja za primer, kot je ta, ki se obravnava v postopku v glavni stvari in za katerega je značilen obstoj kolektivne pogodbe, s katero so urejene pravice iz dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki jih ima M. Casteels v razmerju do družbe BA.
- 21 Iz ustaljene sodne prakse tudi izhaja, da je namen vseh določb PDEU o prostem gibanju oseb, da se državljanom Unije olajša opravljanje poklicnih dejavnosti vseh vrst na ozemlju Unije, in da nasprotujejo ukrepom, ki bi lahko te državljane postavili v slabši položaj, kadar bi želeli izvajati gospodarsko dejavnost na ozemlju druge države članice (glej sodbo z dne 1. aprila 2008 v zadevi *Vlada francoske skupnosti in valonska vlada*, C-212/06, ZOdl., str. I-1683, točka 44 in navedena sodna praksa, in zgoraj navedeno sodbo *Olympique Lyonnais*, točka 33).
- 22 Člen 45 PDEU zato nasprotuje vsakemu ukrepu, ki bi, tudi če se uporablja brez diskriminacije glede na državljanstvo, lahko oviral ali zmanjšal privlačnost izvrševanja temeljnih svoboščin, zagotovljenih s Pogodbo, s strani državljanov Unije (glej zgoraj navedeno sodbo *Vlada francoske skupnosti in valonska vlada*, točka 45 in navedena sodna praksa).

- ²³ Čeprav se v zadevi v glavni stvari določbe kolektivne pogodbe in zlasti njen člen 7 uporabljajo enako za vse zaposlene v poslovnih enotah družbe BA v Nemčiji in ne določajo različnega obravnavanja glede na državljanstvo zadevnih delavcev, ostaja dejstvo, da so zaradi te kolektivne pogodbe delavci v položaju M. Casteelsa zaradi izvrševanja svoje pravice do prostega gibanja znotraj Unije postavljeni v slabši položaj kot delavci, zaposleni pri družbi BA, ki te pravice niso izvrševali.
- ²⁴ Kolektivna pogodba je namreč, kot je v točki 50 sklepnih predlogov navedla tudi generalna pravobranilka, omejena na ozemlje Zvezne republike Nemčije.
- ²⁵ Iz tega izhaja, prvič, da, kar zadeva delavce, zaposlene pri družbi BA, ki so bili kot M. Casteels iz podružnice družbe BA v drugi državi članici premeščeni v podružnico istega delodajalca v Düsseldorfu, doba zaposlitve v prvi od navedenih podružnic ne šteje za dobo zaposlitve, upoštevno pri preverjanju, ali je zainteresirana oseba dopolnila minimalno obdobje, potrebno za pridobitev dokončnih pravic iz dodatnega pokojninskega zavarovanja v okviru sistema, ki velja v Nemčiji.
- ²⁶ Nasprotno lahko delavci, zaposleni v podružnici v Düsseldorfu, katerih doba zaposlitve pri družbi BA je enaka dobi zaposlitve M. Casteelsa, vendar niso izvrševali pravic do prostega gibanja, pri preverjanju, ali je bilo izpolnjeno obdobje, ki je v skladu z določbami kolektivne pogodbe potrebno za pridobitev dokončnih pravic iz dodatnega pokojninskega zavarovanja v okviru sistema, ki velja za navedeno podružnico, uveljavljajo neprekinjeno dobo zaposlitve. Ti delavci imajo pri pridobitvi pravic iz pokojninskega zavarovanja korist od neprekinjenosti svoje dobe zaposlitve, medtem ko obdobje, v katerem je M. Casteels pridobil pravice v okviru tega sistema, ki velja za to podružnico, ni moglo doseči minimalnega praga, določenega v členu 7

kolektivne pogodbe, ker je bila doba zaposlitve zadevne osebe pri družbi BA prekinjena, saj je sestavljena iz dob zaposlitve v podružnicah tega delodajalca v različnih državah članicah.

- 27 Drugič, za delavce, zaposlene v družbi BA, ki so z njihovo privolitvijo premeščeni iz podružnice BA v Düsseldorfu v podružnico istega delodajalca v drugi državi članici, se šteje, da so zapustili službo pri družbi BA v smislu kolektivne pogodbe, tako da imajo, če so bili premeščeni pred dopolnitvijo petih let zaposlitve, na podlagi člena 7(2)(b) navedene kolektivne pogodbe le pravico do dajatev, zagotovljenih s svojimi prispevki.
- 28 Nasprotno se, kot v točki 51 sklepnih predlogov poudarja generalna pravobranilka, za delavca, zaposlenega pri družbi BA, ki je privolil v premestitev iz podružnice v Düsseldorfu v drugo podružnico družbe BA v Nemčiji, ne šteje, da je zapustil službo pri družbi BA v smislu kolektivne pogodbe, in se zato zanj ne uporablja v prejšnji točki te sodbe navedena določba kolektivne pogodbe.
- 29 Kolektivna pogodba s tem, da ne določa upoštevanja let zaposlitve delavca, zaposlenega pri družbi BA, v podružnici tega delodajalca v drugi državi članici, in s tem, da prostovoljno zapustitev službe v družbi BA enači s premestitvijo – z njegovo privolitvijo – delavca, zaposlenega v družbi BA, v podružnico tega delodajalca v drugi državi članici, postavlja v slabši položaj delavce, ki izvršujejo svojo pravico do prostega gibanja, saj ti utrpijo finančne izgube in zmanjšanje njihovih pravic iz dodatnega pokojninskega zavarovanja. Možnost takšne neugodne posledice lahko delavce, kot je M. Casteels, odvrne od tega, da bi zapustili službo v podružnici svojega delodajalca v neki državi članici z namenom zaposlitve v njegovi podružnici v drugi državi članici

(glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Vlada francoske skupnosti in valonska vlada, točka 48).

- 30 Ker sistem, ki se obravnava v postopku v glavni stvari, pomeni omejitev prostega gibanja oseb, ki je načeloma s členom 45 PDEU prepovedana, se lahko dopusti le, če sledi cilju v splošnem interesu, če je primeren za zagotovitev uresničitve tega cilja in če ne presega tega, kar je nujno potrebno za uresničitev zastavljenega cilja (glej zlasti zgoraj navedeno sodbo Vlada francoske skupnosti in valonska vlada, točka 55 in navedena sodna praksa).
- 31 Družba BA v zvezi s tem navaja, da je namen tega sistema preprečiti, da bi bil delavec sočasno vključen v več pokojninskih sistemov v različnih državah članicah. Vendar pa, kot je v točki 79 sklepnih predlogov navedla generalna pravobranilka, v primeru, kot je primer M. Casteelsa, ne obstaja nevarnost neupravičene obogatitve delavca migranta, ampak, nasprotno, nevarnost njegovega neupravičenega prikrajšanja zaradi izgube pravic iz dodatnega pokojninskega zavarovanja za obdobje, v katerem je bila zadevna oseba vključena v nemški sistem dodatnega pokojninskega zavarovanja.
- 32 Kar zadeva cilj spodbujanja zvestobe osebja, ki ga je navedla družba BA, z njim ni mogoče utemeljiti manj ugodnega obravnavanja delavcev, ki kljub izvrševanju svoje pravice do prostega gibanja v Uniji ostanejo zaposleni pri istem delodajalcu.
- 33 V skladu z ustaljeno sodno prakso mora nacionalno sodišče določbo nacionalnega prava – v obsegu pooblastila za prosto presojo, ki mu ga priznava nacionalno pravo – razlagati in jo uporabiti v skladu z zahtevami prava Unije (glej sodbe z dne 4. februarja 1988 v zadevi Murphy in drugi, 157/86, Recueil, str. 673, točka 11; z dne 26. septembra 2000 v zadevi Engelbrecht, C-262/97, Recueil, str. I-7321, točka 39, in z dne 11. januarja 2007 v zadevi ITC, C-208/05, ZOdl., str. I-181, točka 68).

- 34 V zvezi s tem je treba navesti, da bi na podlagi razlage člena 7(2)(b), drugi pododstavek, kolektivne pogodbe, v skladu s členom 45 PDEU moralo biti mogoče šteti, da je bil M. Casteels, ki je bil v družbi BA neprekinjeno zaposlen od 1. julija 1974, v službi v tej družbi od tega datuma dalje in da ob premestitvi v podružnico tega delodajalca v Franciji ni zapustil službe pri tem delodajalcu, tako da bi lahko bil za obdobje vključitve v sistem, ki velja za podružnico družbe BA v Düsseldorfu, upravičen do dajatev, zagotovljenih tako z njegovimi lastnimi prispevki kot s prispevki družbe BA.
- 35 V skladu s to določbo kolektivne pogodbe imajo delavci, ki so se pri družbi BA zaposlili pred 1. januarjem 1978 in ki po poteku petih let zaposlitve, vendar pred dopolnitvijo zakonsko določenega obdobja za pridobitev pravic, na svojo željo ali iz katerega koli drugega razloga zapustijo službo pri družbi BA, tudi pravico do dajatev iz pokojninskega zavarovanja, ki so do tega trenutka zagotovljene s prispevki družbe BA. V zvezi s tem je treba navesti, da je družba BA med obravnavo pred Sodiščem priznala, da bi se člen 7(2) kolektivne pogodbe lahko uporabil za M. Casteelsa.
- 36 Iz zgoraj navedenega izhaja, da je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 45 PDEU razlagati tako, da v okviru obvezne uporabe kolektivne pogodbe nasprotuje temu:
- da se pri določitvi obdobja za pridobitev dokončnih pravic do dajatev iz dodatnega pokojninskega zavarovanja v neki državi članici ne upoštevajo leta zaposlitve, ki jih je delavec dopolnil na podlagi iste splošne pogodbe o zaposlitvi v podružnicah istega delodajalca v različnih državah članicah, in

- da se za delavca, ki je bil premeščen iz podružnice svojega delodajalca v neki državi članici v njegovo podružnico v drugi državi članici, šteje, da je na svojo željo zapustil službo pri tem delodajalcu.

Stroški

- ³⁷ Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (tretji senat) razsodilo:

1. Člen 48 PDEU nima neposrednega učinka v tem smislu, da bi se lahko nanj pred nacionalnimi sodišči skliceval posameznik proti delodajalcu iz zasebnega sektorja.
2. Člen 45 PDEU je treba razlagati tako, da v okviru obvezne uporabe kolektivne pogodbe nasprotuje temu:
 - da se pri določitvi obdobja za pridobitev dokončnih pravic do dajatev iz dodatnega pokojninskega zavarovanja v neki državi članici ne upoštevajo

leta zaposlitve, ki jih je delavec dopolnil na podlagi iste splošne pogodbe o zaposlitvi v podružnicah istega delodajalca v različnih državah članicah, in

- **da se za delavca, ki je bil premeščen iz podružnice svojega delodajalca v neki državi članici v njegovo podružnico v drugi državi članici, šteje, da je na svojo željo zapustil službo pri tem delodajalcu.**

Podpisi